

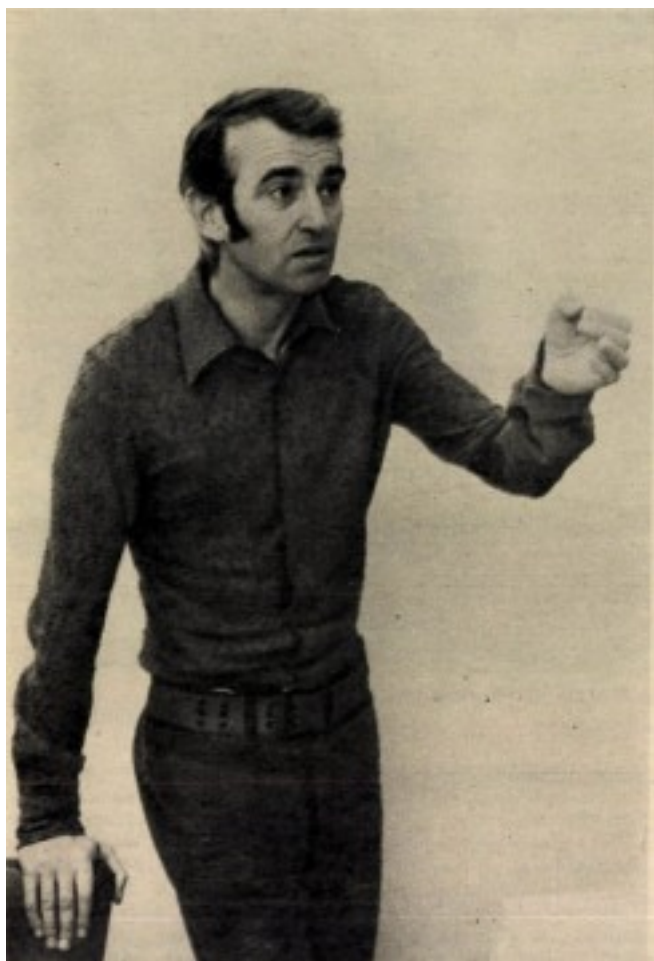
Vendégünk: DAYKA MARGIT

(„Befejezett? Akkor hát kezdem én; gondolom, nem lepődik meg, ha első kívánságom: Huszárik Zoltán vendégszereplése e hasábokon.”)

A meghívott meg is jelent; egy levelet hozott magával. A címzett: Dayka Margit.

HUSZÁRIK ZOLTÁN:

Egyszerűen — levél

Huszárik Zoltán rendezés közben

Kedves Margitka! Oly sokszor beszélgettünk már. Beszélgetéseinkben, általában a munkáról vallottunk, köznapi lényünk, mintha rejtve maradt volna ezeknél a találkozásoknál. Most, hogy előrukkolok ezzel a vallomással, talán ezt a hiányt is szeretném pótolni. Levélben talán levetkőzőm az élőbeszéd bizonytalanságait, s a szemérmét is, amit a mindennapok kötelezően raknak ránk.

Hazulról, az anyámtól irgalmatlan életszeretetet hoztam. Egy sor olyan érvényes fogalmat, amire életben-művészetben egyaránt szükség van: bizalom, szeretet, barátság. Növekedőben — már magamon, nemcsak a világban — egyre inkább láttam és látom, hogy vonultak, vagy

hogy vonulnak be az előbb említett fogalmak egy skanzenba, ahol esetleg még látni lehet, milyen volt az emberszabású ember. Kicsit fanyar vagyok, de nem beletörődő, nem megalkuvó. Hiszem, hogy a dolgok, és maga az ember is változtathatók. Ennek a reményében készítettem első rövidfilmemet, az *Elégiát*, aholis a ló emberi modell; tulajdonsági jegyei legalábbis antropomorfizálhatók. Az *Elégia* esetében a lóban az állat emberibb, mint a manipulált emberben az ember. Egy kiáltás szeretett volna lenni ez a film, emberarcunkat követelve.

Következő filmem, a *Capriccio* is csak látszólag, motívumanyagában szülő hőemberekről, tulajdonképpen arról vall, hogyan húl

ki az emberek képzeletvilága. Ha valamit szorgalmaz a film, akkor azt, hogy az ember őrizze meg a gyermekkor képzelőtehetségét. Elviselhetőbb a világ képzelettel és hasznosabb is a létezés.

A teremtéssel — Margitkának mondjam! — a halhatatlanság reményében dolgozunk, mint ahogy *Amerigo Tot* is a róla szóló kisfilmben, vagy azok az öregasszonyok, akik két világháború jankiáltásai között is, jeltelenül, de tették a dolgukat, köszvényes lábbal, hályogos szemmel még mindig a munkát keresve-matátva; róluk szólt *Tisztelet az öregasszonyoknak* című filmem, meg két nagymamáról, akik közül a máig élő épp most ment el, oly észrevétlen, hogy még a temetésén sem tudtam résztvenni.

Krúdyhoz és Szindbádhoz elsősorban a saját önismeretem problémái vittek. Vertikális érdeklődésem, azóta se nyugszik a gauguini kérdés „Kik vagyunk, mik vagyunk, honnan jöttünk, hová megyünk” hajt Füst Milán Stórr kapitánya felé, izgat Csontrágyban és vonz Kodolányiban, hogy a felsorolás szintjén további filmterveimről beszéljek.

Visszatérve Krúdyhoz, a Szindbádban, a magát öncsonkítás nélkül megvalósító ember próbátévése ragadott meg; aki nem nyugszik a megnyirbált életlehetőségekben, meg akarja magát élni a legvégtetesebb totalításban, mer kockázatosan is élni, mer képzelete szelében haladni új és új partok felé.

Latinovits Zolival nem volt nehéz szembesíteni ezt a figurát. Olyan összetett, belső habitusú Szindbáddal ajándékozott meg — azt hiszem, mindnyájunkat —, aki egyszerre volt a „tegnapok kódlovagja” és azután a cinikus és mégis esendő ember, s rakhatnám fel nagyon sokáig azokat a színeket, ami a végleges, mindmáig érvényes Szindbád-portré kialakításához vezetett.

Latinovits tudja, hogy a léleknek egyaránt van

szüksége a fényre, a homályra, az engedelmességre és a féktelenségre, az örömré és a kétségbeesésre. Úgy él a világban, mint a mindenség egy eleme; kiszolgáltatottan, de teljesítve azt, amire hivatott. Ráadásul barátságát kapta.

Ezt köszönöm Margitkának is. Nemcsak párolgó húslevese táplált, amit a Szindbádban főzött, hanem az is, ami kifogyóban van a világban; ez pedig önzetlen embersége. Ez a megjegyzés itt csupán emberi háttérre lehetne egy munkafolyamatnak, de én másról akarok beszélni, arról a sajátosságról, ami Dayka Margit nagy művészetének a tulajdona.

Abban a melegházban, ahol Margitka szerepeit pályolgatja, gondolozza, neveli; abban a melegházban a művészi növekedés a szeretettől indul meg. Mintha csak a Korinthus-beliékhöz írott levelet — a szeretetről szólót — kapta volna örököül az élettől. Ezzel gazdálkodik, mióta csak emlékszem rá; Madách Színház-beli szerepeitől egészen a Szindbád Majmunkájáig. Nem minthogyha szereplehetőségei egytől egyig az ártatlanságban fogantak volna, de Margitka a száználmas, a rongy emberekben is felkutatja az emberi jót, az élet eltékozolt lehetőségeit. Majmunkában, ebben a félresiklott életben, így támasztja fel már örege, amit fiatalon elmulasztott; az anyát, akihez tékozló fia, szeretője, Szindbád mindig visszamehet.

Jó tudni, hogy az életben is, s akkor, hogy ha valami munkám van, Margitkával akkor is és újra találkozhatom.

Dolgozni szeretnék, viszonylag nyugodtan élni. Beszélni a szépségről, ami pillanatnyi létünket a világban elfogadhatóvá teszi. Szembeszegülni a cinizmus-sal, létrehozni a léleknek azt a műhelyét, amiről Picasso oly egyszerűen, oly szépen szól: „Nem igaz, hogy a legszebb dalok a kétségbeesés dalai. És még ha igaz lenne is: az énekesnek nyugalomra van szüksége és arra, hogy ne ejtsék kétségbe, míg kétségbeesett dalait írja.”

Szerető fia:

H. Z.